

Place du Général de Gaulle

Vereniging van Vrienden
van het Gemeentemuseum Helmond

www.museumvriendenhelmond.nl

Verslag
4-daagse busreis naar Lille en omgeving
van 25 tot en met 28 september 2014

Aantal deelnemers: 46 personen,

Reisleider: Ad Snels,

Touroperator: Munckhof Groups Desk - Horst,

Chauffeur: Wim Godding,

Hotel: Novotel Lens Noyelles, Av. de la République Centre Commercial, in Noyelles-Godault.

Donderdag 25 september

Op de dag dat Helmond de zeventigste verjaardag van haar bevrijding vierde, stonden om kwart voor negen alle deelnemers bij Vlisco gereed om te beginnen aan de vierdaagse kunst- en cultuurreis naar Noord-Frankrijk. Het was weliswaar nog fris, maar de weersvooruitzichten waren goed, dus wat konden men zich beter wensen aan de start van de reis.

De bagage was snel ingeladen en zo kon de bus even na negenen vertrekken.

Na de verplichte praktische instructies van de chauffeur, kon Ad Snels mede namens de overige leden van de reis- en activiteitencommissie, waarvan er twee aanwezig waren, de deelnemers begroeten en een aantal details over de reis geven.

Even voordat een koffiepauze werd gehouden, werden we door een jarige medereiziger

getrakteerd op koeken. Het gevolg was dat ze door het hele gezelschap luid werd toegezongen.

Na de koffiepauze reden we door naar Roubaix, de bestemming van deze eerste dag. Keurig volgens planning, arriveerden we om half een in deze Noord-Franse plaats, waar we werden afgezet vlak voor de Grande Place.

Roubaix (in het Vlaams Robeke) is een industriestad met ruim 100.000 inwoners, die vroeger aan het Graafschap Vlaanderen toebehoorde, maar waar al sinds de 12e eeuw Frans gesproken wordt. De stad heeft zelfs nog even toebehoord aan de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, is echter in 1713 definitief aan Frankrijk toegewezen. Ons doel, in het ook door de wielerklassieker Paris-Roubaix en zijn beroemde kasseien bekende Roubaix, was het Musée Piscine de Roubaix, aan de Rue de l'Espérance 23.

Alvorens echter naar het museum te gaan was iedereen anderhalf uur vrij om de lunchpauze naar eigen goeddunken in te vullen en menigeen maakte van die gelegenheid gebruik om maar kort te lunchen en wat in het centrum rond te kijken aan de hand van de plattegrond waar Ad voor

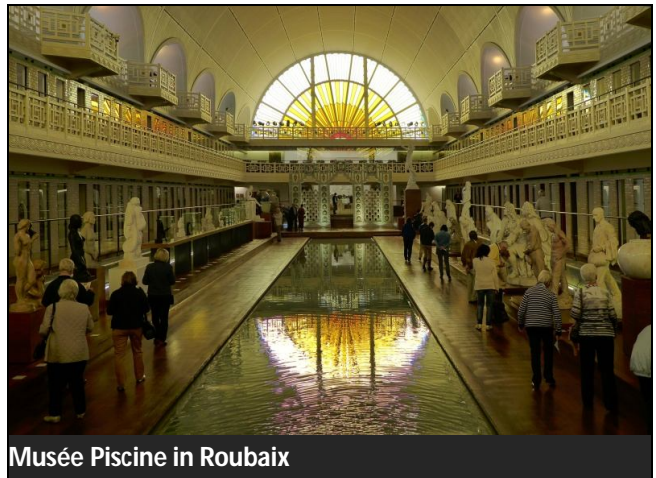
Reisleider

Ad Snels

gezorgd had. Op de Grande Place zagen we bv. het imposante, door Victor Laloux gebouwde Raadhuis uit 1911 met een gevel van 100 meter lengte en de gotische kerk van St. Martin uit de 15e eeuw, die in de 19e eeuw grondig verbouwd werd.

Kort voor twee uur bracht de bus ons naar het eigenlijke doel van ons bezoek aan Roubaix, het *Musée Piscine de Roubaix*, een typisch museum met een interessante geschiedenis.

Tussen 1927 en 1932 werd op initiatief van de toenmalige burgemeester van Roubaix, Jean Baptiste Lebas, een zwembad gebouwd met een opvallend Art Deco interieur, naar een ontwerp van de architect Albert Baert uit Lille (1863-1951). Het overdekte en voor die tijd zeer moderne zwembad deed ruim 50 jaar als zodanig dienst. Het moest in 1985 echter om veiligheidsredenen worden gesloten. Daarna raakte

Musée Piscine in Roubaix

het enigszins in verval, maar de gemeenteraad van Roubaix nam in de negentiger jaren van de vorige eeuw het lumineuze besluit het zwembad te transformeren in een museum. Ze gaf de architect Jean Paul Philippon, die in 1986 in Parijs het Gare d'Orsay had getransformeerd in het Musée d'Orsay, de opdracht de plannen daarvoor te ontwerpen en zo kreeg het zwembad een nieuwe bestemming en kon op 21 oktober 2001 het Museum voor Kunst en Industrie André Diligent, zoals het officieel heet, feestelijk worden geopend.

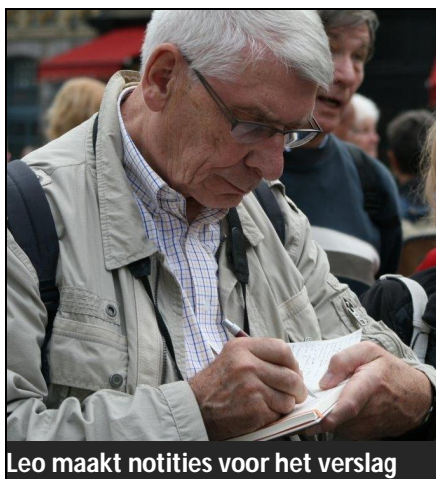

Keramik van Picasso

De collectie van dit typische museum is erg omvangrijk en omvat o.a. schilderijen van Vuillard, Bonnard, Dufy, Van Dongen en vele anderen. Het opvallende is, dat de meeste betrekking hebben op de bewondering voor de schoonheden van deze wereld, zoals lichaam, voorwerpen, het plezier van de vorm en de kleur. Verder zijn er beeldhouwwerken te bewonderen van Rodin, Claudel, Joffre, Bugatti etc. en is er nog toegepaste en decoratieve kunst te zien, waaronder een schitterende collectie keramiek, overzichtelijk tentoongesteld in de voormalige badhokjes. Bij binnenkomst werd ik gewoon overweldigd door de pracht van de tot een beeldengalerij

omgetoverde voormalige zwemhal.

Iedereen was vol lof over de geweldig mooie museum. Meteen al een hoogtepunt van deze reis en dat op de eerste dag. Om vijf uur vertrokken we bij het museum naar ons hotel in Lens, waar we een klein uur later aankwamen. De kamer- en sleutelverdeling verliep vlot en menigeen zocht voor het diner van half acht, de bar op voor een aperitief. Tijdens het diner in de eetzaal met een niet al te fraaie akoestiek, heerste de gebruikelijke "vriendenambiance". Slot van een prachtige eerste dag.

Leo maakt notities voor het verslag

Vrijdag 26 september

Vanmorgen mochten we uitslapen, want we vertrokken pas om kwart over negen naar Lille; een busrit van nauwelijks een half uur.

De Noord-Franse stad Lille (Rijsel in het Nederlands) dankt zowel haar Franse als haar Nederlandse naam aan een eiland in de gekanaliseerde rivier Deule waar het aan ligt (l'île en ter IJsel).

In de 11^e eeuw richtte Boudewijn, graaf van Vlaanderen, hier een burcht op. Gelijktijdig ontwikkelde zich er een handelscentrum dat reeds tegen het einde van de 12^e eeuw een stadskeur kreeg. Dankzij de lakennijverheid kwam Lille tijdens de middeleeuwen tot grote bloei. De stad werd wegens haar ligging in het zuiden van Vlaanderen verschillende malen aangevallen door de Fransen en in 1668 werd Lille door Lodewijk XIV veroverd en vervolgens door Vauban versterkt. Bij het vredesverdrag van Utrecht kwam de stad in 1713 definitief aan de Franse kroon.

Tegenwoordig is Lille de hoofdstad van Frans-Vlaanderen, van de regio Nord-Pas-de-Calais en van het Noorder-departement. De stad zelf telt zo'n 230.000 inwoners, maar vormt samen met steden als Roubaix, Villeneuve-d'Ascq en Tourcoing een van de vier grootste agglomeraties van Frankrijk met ruim 1 miljoen inwoners. De stad heeft twee universiteiten l'Université de Lille 1 en Université Charles de Gaulle - Lille III.

Vroeger was de industrie de belangrijkste bron van inkomsten. In de 19e eeuw was het dé textielindustrie die Lille de bijnaam "*Manchester van Frankrijk*" verschafte, maar na 1929 zorgde de ineenstorting van de textielhandel voor grote armoede. Tegenwoordig speelt ook het toerisme een belangrijke rol, zeker nadat Lille in 2004 tezamen met Genua de culturele hoofdstad van Europa was.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog had de stad zwaar te lijden van bombardementen. Een groot deel van het stadscentrum werd door brand verwoest. Toen na 1980 een nieuwe crisis in de textielindustrie, maar ook een crisis in de metaalindustrie en het stopzetten van de steenkolenwinning in het hele Departement du Nord voor grote werkloosheid zorgden, koos de stad resoluut voor de dienstenindustrie. Pas na 2000 begonnen de bevolkingscijfers weer te stijgen. Daalde het inwonertal tussen 1936 en 1982 van 240.747 tot 168.424, ondanks de annexatie van Hellemmes en Lomme, in 2004 was het weer gestegen naar 226.800.

We werden 's morgens afgezet voor het *Musée des Beaux Arts* en hadden nog een kwartier de tijd om het indrukwekkende gebouw te fotograferen en een groepsfoto te maken, alvorens we daar naar binnen konden.

Musée des Beaux Arts

Het Museumgebouw is opgetrokken in typisch 19e-eeuwse stijl. Het werd in de negentiger jaren van de vorige eeuw grondig gerestaureerd. De restauratiewerkzaamheden werden in 1997 afgerond. Ze hebben niet alleen de oppervlakte van het museum met 7.000 m² vergroot tot 22.000 m², maar ook de inrichting van de

kelderverdiepingen mogelijk gemaakt, waarin zich nu o.a. de galerijen bevinden, gewijd aan de middeleeuwen en de renaissance en de zaal met reliëfplaten.

De collectie is wereldvermaard en geeft een compleet overzicht van de Europese schilderkunst van de late middeleeuwen tot de 20e eeuw. Van de oude meesters kunnen we noemen Jean Bellegambe, Dieric Bouts, Brueghel en Jeroen Bosch. Van de 17e-eeuwse Nederlandse meesters zijn o.a. vertegenwoordigd Emanuel de Witte, Van Ostade, Van Goyen, Ruysdael en Frans Hals, terwijl uit de Vlaamse school Jordaens, Rubens en Van Dyck

Musée des Beaux Arts

te zien zijn. De Italiaanse schilderkunst is vertegenwoordigd door o.a. Titiaan, Tintoretto en Veronese en de Spaanse met enkele werken van bijzonder hoge kwaliteit van Goya en verder van El Greco, Valdes Leal en Ribera. Van de Franse schilderkunst van de 17e tot de 19e eeuw zijn werken te

Musée des Beaux Arts

vermelden van David, Ph. De Champaigne, Quentin La Tour, Watteau, Delacroix. Courbet, Boudin en een aantal impressionisten onder wie Sisley, Renoir en Monet. Aan moderneren bezit het museum werken van o.a. Dufy, Léger, Poliakov en Picasso. Het museum heeft verder een prentenkabinet met 4000 stukken waaronder een dertigtal tekeningen van Raphael; verzamelingen edelsmeedkunst en sculpturen van bv. Rodin, Camille Claudel, Pajou, David d'Angers en Carpeaux. Tot slot heeft het ook nog een collectie ivoeren voorwerpen en keramiek.

Wij als bezoekers hadden het probleem dat we hieruit een keus moesten maken. Ieder zocht dan ook de kunstrichtingen en -vormen op, die hem of haar het meeste aanspreken.

Stadswandeling met gids in Lille

Na een verblijf van om en nabij twee uur in dit enorm grote museum, waren we even enigszins verzadigd en werd het tijd om in de stad een gelegenheid te zoeken om te lunchen. Om twee uur moesten we immers bij het Office du Tourisme op de Place Rihour weer op appel verschijnen voor de stadswandeling. Op de afgesproken tijd werd het gezelschap in twee groepen verdeeld en kreeg elke groep een Vlaamstalige gids ter beschikking.

We begonnen met uitleg over de kettingen van de Bourgondiërs en de goudkleurige versieringen aan de Kapel waarin de l'Office du Tourisme is gevestigd, waarvan de schakels dezelfde vorm hebben als die in de versierselen van de Orde van het Gulden Vlies. Lille heeft in het stadswapen één lelie, terwijl de Franse koningen er drie in hun wapen hadden. Op de Place Rihour was verder *de Pyramide du Petit Louvre*, boven het station van de metro, die overigens automatisch bestuurd wordt, zonder machinist. Vandaar liepen we naar de grote Place du Général de Gaulle (Grand'Place), waar in het midden een groot beeld staat, dat *La Colonne de la Déesse* (de godin) genoemd wordt

Place du Général de Gaulle

en herinnert aan het beleg van Lille door Oostenrijk in 1792. Het mooiste gebouw op dit plein is ongetwijfeld *la Vieille Bourse*, gebouwd in het midden van de 17e eeuw in Vlaamse barokstijl. Het bestaat uit 24 huizen, die om een rechthoekige binnenplaats met een arcadegalerij zijn gegroepeerd. In een van de huizen woonde ooit Louis Pasteur. Het gebouw is rijkelijk gedecoreerd met kariatiden, atlanten, guirlandes, médaillons, cartouches, gebeeldhouwde vruchten en bloemen. Op het plein verder in Rijselse architectuur de *Rang de Beauregard* uit 1687, tegenover *la Nouvelle Bourse* met zijn grote toren, waarin de Kamer van Koophandel is gevestigd. Een recenter gebouw op dit grote plein is het classicistische *Grand Théâtre*, uit het begin van de 20e eeuw. De 17e en 18e-eeuwse gebouwen in Lille zijn vaak gebouwd (op moerassige bodem) van drie verschillende steensoorten. Op de fundamenten eerst de (goedkopere) grauwgrijze stenen uit de omgeving. De rest van de gebouwen bestaat uit eveneens goedkopere zandsteen en uit duurdere baksteen. Deze laatste steensoort was alleen te betalen door de rijken, omdat die via een omweg over water uit België kwam en alleen al duur was door het transport. De uitdrukking "steenrijk" vindt daarin zijn oorsprong.

Op de Place du Théâtre zagen we *l'Opéra* uit 1908, gebouwd door de Franse architect Louis-Marie Cordonnier, die ook het ontwerp voor het Vredespaleis in Den Haag maakte. Via oude straten en pleinen, zoals de Place de Patiniers, de Place de Lion d'Or en de Place Louise Bettignies (genoemd naar een spionne die de *Queen of Spies* genoemd werd), kwamen we op het pleintje genaamd *Illot Comtesse*, bij het vermaarde *Hospice Comtesse*, genoemd naar Johanna Gravin van Vlaanderen die het in 1236 stichtte, dat eind 15e eeuw na een brand werd herbouwd en in de 17e en 18e eeuw werd uitgebreid. Een van de fraaiste bouwwerken van Lille, dat helaas gesloten bleek. Ernaast staat nog het restant van een oude watermolen.

Cathédrale Notre Dame de la Treille

Tot slot gingen we naar de *Cathédrale Notre Dame de la Treille* (treille betekent wijnstokken, maar ook hekwerk). Deze neogotische kerk, gebouwd tussen 1897 en 1947, heeft een typische gevel, van gedeeltelijk Portugees marmer, dat licht doorlaat en van binnen naar buiten een mooi effect geeft. De gevel stamt pas uit 1999 en werd ontworpen door de architecten Pierre Louis Carlier en Peter Rice. In de gevel een mooi roosvenster van 6,5 meter doorsnee. Deze gevel doet in eerste instantie anders

vermoeden, maar mag een echt meesterwerk genoemd worden.

Na het bezoek aan deze in 1904 door Paus Pius X tot basiliek verheven kathedraal, eindigde de twee uur durende stadswandeling en hadden we nog even tijd om op een zonnig terras bij te komen van deze toch wel enerverende dag in Rijsel.

's Avonds bij het diner wachtte ons een verrassing. Weer was een medereizigster jarig en zij bood het hele gezelschap een glas wijn bij het avondmaal aan. Opnieuw klonk, tot verwondering van de overige gasten, een luid "Lang zal ze leven".

Het was weer een prachtige dag, waar ook het weer een positieve bijdrage aan had geleverd.

Zaterdag 27 september

Het was enigszins nevelig toen we om kwart voor negen richting Amiens vertrokken, maar gaandeweg brak de zon door en werd het weer een mooie dag. Tegen half elf arriveerden we in Amiens.

Amiens, met uitzicht op de kathedraal

De Noord-Franse stad Amiens, een stad met het stempel van allerlei industrieën. ligt aan de rivier de Somme en telt zo'n 137.000 inwoners. Ze is het centrum van het huidige departement Somme, was de hoofdstad van de voormalige provincie Picardie, die na de Franse Revolutie werd verdeeld in 3 departementen t.w. Aisne, Oise en Somme. Deze stad heeft een naar de op 24 maart 1905 in Amiens

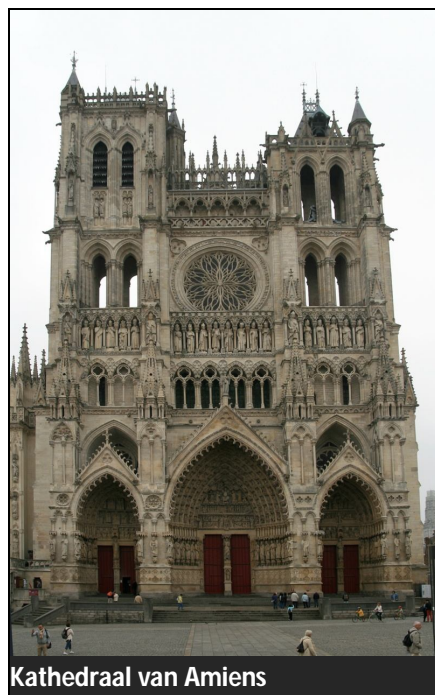
overleden utopische schrijver Jules Verne genoemde universiteit, met een totale studentenbevolking die 21.000 groot is. Het onbetwistbare middelpunt van deze stad is de prachtige kathedraal. Dit hoogtepunt van de Franse gotiek is het grootste gotische godshuis van Frankrijk, qua volume zelfs twee keer zo groot als de kathedraal met dezelfde naam in Parijs en is beroemd om zijn kostbare beelden en reliëfs. In totaal bezit de kathedraal zo'n 3.600 beelden, waarvan de meeste zich aan de westgevel bevinden.

Opnieuw werd het gezelschap in twee groepen gesplitst, die met hun uitleg in het Engels begonnen met het in detail beschrijven van de schitterende drie portalen.

Toen de kathedraal in de 13^e eeuw werd gebouwd, was Amiens een welvarende stad met een lange historie; een stad die al in de 5^e eeuw een christelijke bisschopsstad werd.

Nadat Amiens in 1206 een relikwie van het hoofd van St. Jan de Doper, meegenomen uit Constantinopel, in ontvangst had genomen, gaf de toenmalige bisschop opdracht een kerk te bouwen. De oude kathedraal werd in 1218 door brand verwoest, en men bouwde tussen 1220 en 1288 de huidige, hooggotische kathedraal.

Door de betrekkelijk korte bouwtijd is een optimale stilistische harmonie verkregen. In 1279 werden de relieken van de heilige Firminus, de eerste bisschop van Amiens, naar de kathedraal overgebracht in aanwezigheid van de koningen van Frankrijk en Engeland. In 1366-1402 werden de torens aan de kerk toegevoegd. Deze prachtig versierde kathedraal heeft drie schitterende portalen.

Kathedraal van Amiens

Mausoleum van Ferry de Beauvoir in de kathedraal van Amiens

In het midden het portaal van het laatste oordeel, met in het centrum "Le Beau Dieu", links het portaal van St. Firmin met bladversieringen die de werkzaamheden van de maand symboliseren en rechts het Moeder Gods portaal. Het rechter zijportaal is dat van "de Vergulde Maagd". Veel van de beelden waren vroeger met primaire kleuren beschilderd, want mengkleuren gaven een negatief beeld en mochten alleen voor bv. de duivel

gebruikt worden. De verhalende zuilen met negatieve afbeeldingen bekeek men van linksboven naar rechtsonder. Was het uit te beelden verhaal echter positief, dan ging men van linksonder naar rechtsboven.

Het interieur is zonder meer erg mooi te noemen. Een roosvenster uit de 15e eeuw, met een doorsnee van maar liefst 30 meter, het liggend bronzen beeld (gisant) van de bouw bisschop Evrard de Fouilloy. Voorts het typische achthoekige labyrint, ook wel Jerusalemweg genaamd, de koorstoelen van de kanunniken uit de 16e eeuw, waarop 400 scènes met 4.000 figuren zijn uitgebeeld, een 18e-eeuws smeedijzeren hek, een kerkvenster uit de 13e eeuw en niet te vergeten het bij toeristen zeer populaire wenende engeltje van Nicolas Blasset, een barok beeldje uit 1628, dat op grafmonumenten uit de 15e en 17e eeuw staat.

Enkele technische gegevens van de kathedraal: lengte 145 m, breedte dwarsschip 70 m, breedte middenschip 14,60 m, hoogte gewelven 42,40 m, hoogte van de torens noordzijde 66,60 m en zuidzijde 65 m. Hoogte van de spits 112,70 m. Kortom de grootste geheel afgebouwde kerk van Frankrijk; een record! Het getal 12 speelt in deze kerk een grote rol en refereert aan de twaalf apostelen. Ze heeft 12 zuilen in het middenschip, 12 Maltezer kruisen op de zuilen enz.

Sinds 1981 staat de kathedraal op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO. Al op 12 december 1854 werd de kathedraal door Paus Pius IX tot basiliek verheven, met als onderscheidingstekens het *Conopeum* (een half uitgeklapte parasol in de oude pauselijke kleuren geel/rood) en het *Tintinnabulum* (een ceremonieel klokje op een standaard, dat mij altijd doet denken aan de schellenboom van een harmonie).

Detail met Jacobus de Meerdere

Wenende engeltje

Om twaalf uur eindigde ons gegendste bezoek aan dit prachtige godshuis en hadden we anderhalf uur de tijd om te lunchen en met de gekregen plattegrond vond iedereen zijn/haar weg. Na de lunch maakten we een korte rit door Amiens en daarna zetten we koers richting Lens, waar we over secundaire wegen naartoe reden. Zo konden we nog wat van het landschap van Noord-Frankrijk

Louvre-Lens entree

zien. In "the middle of nowhere" moesten we stoppen voor een politiecontrole, maar gelukkig had Wim alles in orde, zodat het oponthoud maar van korte duur was. Rond drie uur arriveerden we bij het *Musée Louvre-Lens*, een interessant museum, waarvan over de bouw het een en ander te vertellen valt.

Het Louvre is geen Parijs museum, maar een "musée national". De nieuwe vestiging in Lens sluit aan bij deze visie. Het is geen dependance, maar een volwaardig museum waar op een totaal andere wijze kunstwerken bij elkaar worden gebracht. Een

soortgelijk project in het kader van spreiding van het Franse nationale kunstbezit over Frankrijk, is het in mei 2010 gereedgekomen Centre Pompidou in Metz, een aanrader!

Voor Lens is het Louvre een echte aanwinst, een publiekstrekker, want voorheen waren daar nog geen museale instellingen gevestigd. De stad bood het Louvre een terrein aan van twintig hectaren met een lengte van twee kilometer; een gebied dat een overblijfsel was van de inmiddels vertrokken steenkoolproductie. Het Japanse architectenbureau SANAA kreeg de opdracht het ontwerp voor het museum te maken. Dit Japanse architectenbureau maakte in 2004 furore met hun 'Museum voor de 21ste eeuw' in Kanazawa. Dit referentieproject is volgens Louvre-directeur Xavier Dectot van groot belang geweest bij de keuze voor het bureau, dat erin geslaagd is om de voorgestelde ijlheid van het project, een architectuur die bijna niet onderhevig is aan zwaartekracht, om te zetten in een concreet gebouw. Het museum bestaat uit vijf gebouwdelen van staal en glas in een groot park. De gevels zijn bekleed met gepolijst aluminium, dat het park weerspiegelt. Op die manier wordt de continuïteit tussen het museum en het omliggende

Allemaal op een rijtje

landschap gewaarborgd.

Het voorlopige ontwerp was gereed op 1 september 2005, terwijl de datum dat het definitieve ontwerp klaar was 1 december 2009 was. Het geheel, met een bruto oppervlakte van 28.000 m², waarvan 6.000 m² expositieruimte, werd 3 jaar later, op 1 december 2012 opgeleverd. De totale

bouwsom inclusief installaties van dit door de projectarchitecten Kazuyo Sejima en Ryue Nishizawa van SANAA gecreëerde museumcomplex bedroeg 150 miljoen Euro. De samenwerkende architect voor het ontwerp tot aanbesteding en schematisch ontwerp tentoonstellingen was Imry Culbert uit New York. De landschapsarchitect was Catherine Mosback uit Parijs. De interieurarchitect Studio

Adrien Gardere uit Parijs was verantwoordelijk voor het tentoonstellingsontwerp. Het Louvre Lens beschikt niet over een eigen collectie.

La Galerie du temps

De keuze voor de tentoonstelling "La Galerie du temps" bleek een goede te zijn en hield een reis door de tijd in. In de grote hal met een lengte van 120 meter, waren in de Tijdgalerij 205 kunstwerken chronologisch tentoongesteld van ongeveer 3.500 vóór Christus tot en met het midden van de 19^e eeuw, t.w. 70

kunstwerken uit de oudheid, 40 uit de middeleeuwen en 90 uit de moderne tijd, zeg maar tot en met Ingres (1780-1867). Iedereen was vol lof over deze tentoonstelling. Voordat de bus ons om zes uur weer oppikte, had menigeen een kwartier daarvoor buiten in de zon een rustig plekje opgezocht om de kunst die men had gezien rustig te kunnen absorberen. Enkele dames waren zo onder de indruk van wat ze gezien hadden, dat ze in de verkeerde bus stapten. Het laatste diner in het Novotel was weer net zo gezellig als de twee voorgaande avonden.

La Galerie du temps

Zondag 28 september

Wat vliegen de dagen om, als het interessant en gezellig is. Vandaag alweer de laatste dag van onze reis. "Lekker is maar een vinger lang", zou ons moeder zeggen. Om kwart voor negen werd de bagage ingeladen en even later vertrokken we naar het dichtbij gelegen Villeneuve d'Ascq, voor een bezoek aan het laatste museum dat op het programma stond, het vroegere *Musée d'Art Moderne*, dat nu *LaM* heet. Het gebouwencomplex van dit museum bestaat uit het oorspronkelijke gebouw waarvoor de architect Roland Simounet in 1983 verantwoordelijk was en de in 2010 door Munuelle Gautrand gebouwde uitbreiding.

Sculptuur van Richard Deacon

Omdat het museum pas om tien uur openging, hadden we de gelegenheid om de beeldentuin te bewonderen met o.a. monumentale sculpturen van Jacques Lipchitz, Pablo Picasso en Alexander Calder. Ik denk niet

Sculptuur van Alexander Calder

dat de drommen hardlopers daar oog voor hadden, maar ons gezelschap wist deze tuin op zijn juiste waarde te schatten. Het Museum LaM heeft met zo'n 4500 kunstwerken een bijzonder fraaie collectie moderne kunst, die onderverdeeld is in Moderne Kunst, Hedendaagse Kunst en Art Brut.

Wie zou dat geschilderd hebben?

Het museum pretendeert het enige museum in Europa te zijn, waar de voornaamste componenten van de 20e- en 21e-eeuwse kunst onder één dak te zien zijn. Bij de Moderne Kunst konden we een gevarieerde collectie bewonderen met werken van Braque, Picasso, Léger, Miró, Modigliani, Van Dongen, Raoul. Bij de Hedendaagse

"les boxeurs" van Barry Flanagan

Kunst zagen we o.a. de kaart van Frankrijk van Annette Messager en abstracte en figuratieve kunst van o.a. Daniël Dezeuze en Gérard Duchêne, Daniël Buren en Allan McCollum. De Art Brut, die tegenwoordig als een volwassen kunststroming binnen de 20e-eeuwse kunst wordt beschouwd, is begonnen met Jean Dubuffet, die in 1945 "kunstwerken gemaakt door personen die vreemd zijn aan de professionele artistieke milieus" begon te verzamelen en documenteren. Bekende namen uit de Art Brut die we in het museum tegenkomen zijn: Baya, Aloïse Corbaz, Fleury, Forestier, Jules Leclercq, Jozef Crépin, Andre Robillard, Willem van Genk en vele anderen. Een schitterend museum, waar we op deze zonnige dag intens van genoten hebben.

Kunstwerk van Daniël Buren

Maar er stond nog meer op het programma voor vandaag, want we zouden nog een afscheidslunch in Ieper hebben. Tijdens de rit daar naartoe, door het Belgische West-Vlaanderen, viel het direct op, dat dit jaar bijzonder veel aandacht besteed wordt aan de herdenking van de Eerste Wereldoorlog, die 100 jaar geleden begon en in die streek ontzettend veel slachtoffers heeft gemaakt. We kwamen langs vele geallieerde militaire begraafplaatsen en overal werden herdenkingen gehouden.

Stadsgezicht Ieper

In Ieper aangekomen, werd ons een voortreffelijke warme lunch geserveerd in restaurant 't Ganzeke, die begeleid werd door enkele uit de reiskas betaalde consumpties. Op de placemats van het restaurant stond het bekende gedicht van luitenant-kolonel John McCrae "*In Flanders Fields the poppies blow*", dat door Bert Decorte in het Nederlands werd vertaald en waarin de klaproos als symbool van de oorlogsherdenking zijn oorsprong vindt. Het was zo gezellig aan tafel, dat er geen tijd overbleef om Ieper nog gaan te bekijken. Integendeel we vertrokken zelfs later dan gepland naar het laatste doel van onze reis: het Duitse soldatenkerkhof in Vladslo, om het beeldenpaar "*Die Eltern*" van Käthe Kollwitz te gaan zien. Op dit kerkhof, waar meer dan 25.000 Duitse soldaten hun laatste rustplaats vonden, ligt ook zoon Peter van Käthe Kollwitz begraven, die op 22 oktober 1914 bij Diksmuide sneuvelde. De kunstenares heeft, door rouw overmand, een hele worsteling met haar verdriet doorgemaakt alvorens dit monument tot stand kwam. Aanvankelijk wilde ze een

Beeldenpaar "Die Eltern" van Käthe Kollwitz

monument in Berlijn maken met de beeltenis van haar zoon boven zijn ouders uitstijgend. Zij was ontevreden over het ontwerp, waarin ze haar verdriet niet kwijt kon. Daarna heeft ze nog meer dan 100 tekeningen gemaakt van ontwerpen en op een gegeven moment koos ze zelfs voor een houtgravuretechniek en maakte ze een houtsnedenreeks met zeven gravures "*Krieg*", maar ook die wilde ze achteraf niet als monument voor haar gesneuvelde zoon. Nog een poging waagde ze met het beeld van een

moeder die haar kind wiegt dat waarschijnlijk al dood is: "*Het Offer*", maar ook dit beeld werd het niet. Pas in 1924, 10 jaar na Peter's dood en het begin van de oorlog, kreeg het project stilaan vorm: het monument moest op de begraafplaats Roggeveld komen staan, maar ze wilde eerst de begraafplaats zien voor ze een beslissing nam. Ze slaagde er pas in haar rouwproces uit het graniet te halen, op de dag dat ze besliste om haar eigen gezicht te gebruiken en niet dat van een model. Het Ouderpaar werd tentoongesteld in Berlijn en in de Sovjet-Unie in 1932. De sculpturen oogstten in beide landen massaal succes ondanks de openlijke veroordeling door de nazi's, die vonden dat de beelden defaitistisch waren en dat ze tegen het oorlogsoffer gekant waren. In juli 1932 vergezelde het echtpaar Kollwitz het dubbele zelfportret naar zijn definitieve plaats in Vlaanderen, waar Die Eltern sindsdien uitkijken op het graf van hun zoon en als het regent huilen ze. Het noodlot is Käthe Kollwitz blijven achtervolgen want in de Tweede Wereldoorlog sneuvelde ook nog een kleinzoon van deze in 1945 overleden kunstenares.

Toen we na dit bezoek aan de begraafplaats koers zetten naar Helmond, was het een tijd lang stiller dan normaal in de bus. Iedereen was onder de indruk. Tijdens de laatste etappe, die nog een keer voor een snelle sanitaire stop werd onderbroken, nam Frans 't Sas de microfoon om in een geestige en stijlvolle speech, gelardeerd met ludieke statistische cijfers, de reis naar Lille en omgeving nog eens de revue te laten passeren. Hij bedankte namens het hele gezelschap Wim Godding voor de kundige en prettige manier waarop hij zijn taak als chauffeur had vervuld. Verder Ad Snels als reisleader en zijn vier collega's van de reis- en activiteitencommissie voor hun inzet en voor het geboden programma, dat alleen maar lof verdient. Hij stelde daarbij geestrijk vocht in het vooruitzicht, dat mogelijk de commissie behulpzaam kan zijn bij het organiseren van de volgende reis. Daarna nam Ad het woord en dankte Wim onder aanbieding van een envelop met inhoud, Frans voor zijn gloedvolle speech en het gezelschap voor het toegezegde cadeau. Als allerlaatste spreker bedankte Wim het hele gezelschap voor de envelop. Even voor half acht reed de bus de parkeerplaats op en konden de deelnemers afscheid nemen van Wim als chauffeur, van Ad als reisleader en van elkaar.

De gegevens voor dit reisverslag heb ik ontleend aan:

R & B's 100 mooiste kathedralen van de wereld;

Kathedralen – Honderd wonderen van het Avondland, van uitgeverij Michon;

Käthe Kollwitz aantekeningen, een publicatie van het Middelheimmuseum;

Frankrijk - Agon cultuurreisgidsen in kleur;

Frankrijk – National Geographic Reisgids;

Door VVV's en musea verstrekte folders;

Internet – Wikipedia;

Notities gemaakt tijdens de rondwandeling in Lille en het bezoek aan de kathedraal van Amiens.

Tekst: Leo van Tilburg

Foto's: Anne en Lenka

Opmaak: Frans Jacobs

